

Ku2015/02481/KL

20160311

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkande (SOU 2015:88) Gestaltad livsmiljö (Ku2015/02481/KL)

IQ Samhällsbyggnad har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet Gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88) och lämnar härmed synpunkter på de förslag som utredningen har lagt fram.

IQ Samhällsbyggnads övergripande synpunkter på utredningens innehåll och förslag

IQ Samhällsbyggnad stödjer i stora delar utredningens utgångspunkter och förslag men efterlyser fler utvecklade resonemang och en större konkretion avseende **hur** forskning och innovation kan bidra till att uppnå mål inom politikområdet och förverkliga utredningens intentioner i flera avseenden.

Arkitektur är ett viktigt redskap i skapandet av ett hållbart samhälle. Vi välkomnar därför initiativet att skapa en ny politik för arkitektur, form och design som tar utgångspunkt i de stora och kända samhällsutmaningarna och som har tydlig utgångspunkt i ett helhetsperspektiv utifrån den enskilda människans behov och möjligheter. Men vi ser samtidigt en fara i att arkitektur och design behandlas separat från övriga intressen i samhällsbyggandet. För att möta samhällsutmaningarna anser vi därför att det behövs en samverkan och samordning mellan alla aktörer i samhällsbyggnadsområdet och en kraftsamling mellan flera politikområden. Vidare ser vi det som angeläget att utveckla de befintliga stödsystemen och myndigheterna snarare än att bygga upp nya strukturer.

Formandet och omhändertagande av den byggda miljön – ny och befintlig – spelar en central roll för samhällets möjligheter att möta stora, snabba och utmanande förändringar som urbanisering, segregation, åldrande befolkning, klimatförändringar med mera. Arkitektur är ett viktigt redskap för detta, likaså för att skapa långsiktigt hållbara miljöer som har sådana arkitektoniska kvaliteter att de efterfrågas inte bara nu utan också i framtiden.

Utredningen lyfter fram behovet av breda ”folkbildande” insatser som syftar till att öka kunskaperna inom arkitektur, form och design på ett generellt plan. Här finns också målgruppsinriktade initiativ som verkar i den riktningen. Vidare betonas att frågor som rör arkitektur, form och design måste ses i den dynamik som ett föränderligt samhälle präglas av. Vi sympatiserar med dessa synsätt och resonemang. Möjligen hade utredningen kunnat ta ett steg till och föreslagit konkreta insatser för att öka förståelsen för den gestaltade livsmiljöns värden.

Mot bakgrund av dessa iakttagelser och med utgångspunkt i [IQ Samhällsbyggnads underlag till den kommande forskningspolitiska propositionen](#) efterlyser vi följande konkretiseringar inför det fortsatta arbetet inför propositionen. Dessa förslag utvecklas nedan.

- Betona samverkan och samordning mellan alla aktörer – betrakta arkitektur, form och design som en integrerad del av samhällsbyggandet
- Öka satsningarna på långsiktig FoI och vidareutveckla befintliga myndigheter och stödsystem
- Öka stödet till innovativt byggande, test, demonstration och experiment
- Initiera åtgärder för att stärka kommuner och regioner
- Satsa på det offentliga som första kund

Betona samverkan och samordning mellan alla aktörer – betrakta arkitektur, form och design som en integrerad del av samhällsbyggandet

Vi välkomnar initiativet att skapa ett politikområde som tar utgångspunkt i de stora och kända samhällsutmaningarna och har som tydlig utgångspunkt ett helhetsperspektiv utifrån den enskilda människans behov och möjligheter, i dag och i framtiden. För att bemöta de samhällsutmaningar som utredningen tar fasta på krävs emellertid samverkan mellan akademi, näringsliv, offentlig sektor och ideell sektor och intressen inom samhällsbyggandets olika områden. Att behandla de gestaltande professionerna – arkitekter, designers och konstnärar – för sig är ett alltför snävt perspektiv. Arkitektur bör hanteras tillsammans med frågor om hållbar samhällsutveckling.

Öka satsningarna på långsiktig FoI och vidareutveckla befintliga myndigheter och stödsystem

Vi stödjer utredningens betoning av vikten av forskning men saknar samtidigt mer utvecklade resonemang om hur forsknings- och innovationsverksamhet kan bidra till att förverkliga målen inom politikområdet.

Vi anser att utredningen saknar beskrivningar av hur det befintliga stödsystemet fungerar för finansiering av forskning och innovation inom gestaltad livsmiljö/hållbar samhällsbyggnad. Vi förordar att man i den kommande propositionen utvecklar politikområdets kopplingar till befintliga stödsystem (Vinnova, Formas, Vetenskapsrådet med flera) och föreslår att man utvecklar satsningar i samverkan med befintliga finansiärer. Vi vill också trycka på att långsiktighet i de stödsystem som finns är viktig.

Vi föreslår fler riktade utlysningar inom samhällsbyggnad, gärna utformade i samverkan mellan till exempel Formas och organisationer som representerar avnämarna. Vi ställer oss positiva till en särskild forskningsutlysning i hållbart samhällsbyggande utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö och att utlysningen med fördel kan genomföras i samverkan mellan flera forskningsfinansiärer.

Vi vill dock poängtera vikten av långsiktiga forskningsinsatser, både ur perspektivet att de forskningsprogram som drivs ska vara långsiktiga och att det måste finnas en struktur för hur program ska kunna drivas under längre tidsperioder.

Vi tillstyrker utredningens förslag om fortsatt stöd efter 2016 till arkitekturforskningsmiljöerna vid KTH, Chalmers och Lund samt fortsatta stöd till forskningsnätverk.

Vi vill även betona vikten av att svensk forskning internationaliseras. Vi föreslår därför ytterligare stödåtgärder för deltagande i internationella forskningsprogram.

Vi vill också se att det avsätts medel för spridning och implementation av forskningsresultat.

Öka stödet till innovativt byggande, test, demonstration och experiment

Vi stödjer utredningens förslag om att gröna innovationer och miljöteknik bör ta en större plats i en ny politik för arkitektur, form och design och att området ska uppfattas som innovations- och näringslivsbefrämjande. Vi vill dock särskilt betona som centralt att det finns fungerande stödsystem för demoprojekt och testbäddar – dels för att testa lösningar i liten skala, dels för att kunna visa upp miljöteknik som delar i innovativa helhetslösningar. Vi föreslår att staten bör avsätta resurser för stora nationella demonstrationsprojekt. Det handlar inte bara om att förpacka befintlig kunskap och teknik. För att svenska arkitekter ska kunna exportera sina tjänster krävs experiment och testbäddar, som kan vara referensobjekt liknande hur Hammarby Sjöstad i Stockholm och Västra Hamnen i Malmö har fungerat vid tidigare exportsatsningar.

Industriella processer och digitalisering påverkar designprocesser i den större skalan av hus och stadsdelar. Vi vill betona att dessa delar är vitala för hur den gestaltade livsmiljön kommer te sig i framtiden. Vi skulle gärna se utvecklade resonemang kring detta.

Vi stödjer utredningens förslag om utvidgat anslag till innovativt byggande för fler kategorier inom bostadsbyggande. Vi ställer oss också även bakom utredningens förslag om att reglerna för byggande i experimentsyfte bör ses över. Framtidens boende utvecklas bäst genom en mångfald av experiment, och i samverkan med olika brukargrupper. För att experimentbyggande ska få en tillräcklig dynamik krävs flexibla former och regelverk.

Initiera åtgärder för att stärka kommuner och regioner

Arkitektur ingår i fler sammanhang än bara form och design. Arkitektur är en central del i samhällsbyggandet. Därför vill vi betona att kommunernas och regionernas roll beaktas i mycket liten grad i utredningen. Dessa är viktiga aktörer i samhällsbyggandet och har stora påverkansmöjligheter att realisera utredningens strategier och mål för den nya arkitekturpolitiken. Utredningen saknar också konkreta förslag för hur den nya arkitekturpolitiken ska realiseras på kommunal och regional nivå.

Vi anser att forskning med fokus på kommuners och regioners bidrag till att skapa långsiktigt hållbara och väl gestaltade livsmiljöer bör stärkas och ges resurser. Insatser behövs för att stärka kommuners förutsättningar att medverka i forskning, själva initiera forskning och utveckla långsiktig samverkan med FoI-aktörer. Vi vill även se satsningar på att öka mottagarkapaciteten på kommunal och regional nivå för att ta emot och använda forskningsresultat och innovationer.

Satsa på det offentliga som första kund

Vi stödjer utredningens förslag om att stärka kompetensen hos upphandlande myndigheter och enheter. Vi föreslår att den offentliga sektorns starka roll som beställare för att tillämpa nya upphandlingsformer och anamma nya innovationer som första kund lyfts fram och betonas ytterligare. Vi ser gärna ett breddat uppdrag till myndigheter att stödja användandet av innovationer, exempelvis som föregångare i upphandlingar och som "första kund" använda ny teknik och nya lösningar.

Vi samtycker till att de aktörer som forskar om offentlig upphandling av arkitektur, form och design får ett utökat stöd för att utveckla forskningen med inriktning på samhällsutveckling.

Eva Schelin
VD, IQ Samhällsbyggnad

Om IQ Samhällsbyggnad

IQ Samhällsbyggnad är en medlemsorganisation som syftar till att stärka samhällsbyggnadssektorn genom forskning, innovation (FoI) och kvalitetsutveckling. Vi driver frågor som är värdefulla för hela sektorn i samhälls- och brukarperspektiv och verkar därför i skärningspunkten mellan näringsliv, politik och akademi.

Då IQ Samhällsbyggnad är en organisation med bredd – med drygt 110 medlemmar från hela samhällsbyggnadssektorn – för vi hela sektorns talan när det gäller FoI-frågor. Förankringen inom branschorganisationerna är därtill mycket god, och med tanke på den mängd aktörer som dessa organisationer i sin tur företräder, kan IQ Samhällsbyggnad indirekt sägas företräda långt fler medlemmar än de 110 aktörerna. Läs mer om oss på www.iqs.se.